

Obstetrik och Gynekologi- dåtid och framtid

Lena Marions

Docent Karolinska Institutet-Södersjukhuset

Medicinsk huvudredaktör Läkartidningen

Möjliga intressekonflikter

- ▶ Medicinsk huvudredaktör Läkartidningen
- ▶ Ledamot Socialstyrelsens Rättsliga Råd
- ▶ Medlem av DSMB för fas-4 preventivmedelsstudier av produkter från Bayer AG

Obstetrik och Gynekologi - den bästa specialiteten!

- ▶ Varierande uppgifter - medicin/kirurgi
- ▶ Akut verksamhet - mottagningsarbete
- ▶ Samarbete med barnmorskor - kompetent och viktig yrkesgrupp
- ▶ Efterfrågad specialitet globalt. MSF etc

Svensk Förening för Obstetrik och Gynekologi - 120 år

- ▶ 14 april 1904 möte i Läkaresällskapets lokaler, obstetriskt-gynekologiska sällskapet
- ▶ 6 december 1904, *Obstetrisk-gynekologiska sektionen af Svenska Läkaresällskapets klass för kirurgi, obstetrik och gynekologi*
- ▶ Sektionen är Läkaresällskapets första sektion
- ▶ Förste ordförande Mauritz Salin
- ▶ Årliga möten sedan 1907, initialt med sektionen för kirurgi

Karolina Widerström 1856-1949

Läkartidningen - 120 år

- ▶ 1904 - Allmänna Svenska Läkartidningen

Vad har hänt inom kvinnosjukvården?

- ▶ Minskad mödradödlighet
- ▶ Effektivare omhändertagande vid graviditets och förlossningskomplikationer
- ▶ Förbättrad överlevnad av nyfödda/prematurer
- ▶ Fosterdiagnostik/fostermedicin
- ▶ Fertilitetsbehandling
- ▶ Diagnostik och avancerad behandling av gynekologisk cancer
- ▶ Gynekologisk endokrinologi
- ▶ Abortlag, utveckling av abortmetoder
- ▶ Effektiva preventivmetoder

Mödrarmortalitet - Sverige

- ▶ Början av 1900-talet - 215 döda per 100 000 födda barn (MMR)
- ▶ 1930-talet - 280 per 100 000
- ▶ Sedan 1970-talet 4-6 per 100 000
- ▶ Angeläget att utvärdera löpande
- ▶ MM-ARG stor betydelse

Läkartidningen START AKTUELLT **KLINIK OCH VETENSKAP** OPINION LED

KLINIK OCH VETENSKAP - START NYA RÖN ARTIKLAR MEDICINSK KOMMENTAR MEDICINENS ABC REFLEXION FÖRFATTARINTER

SENASTE Beslut: Jourhavande narkosläkare blir kvar på Uddevalla sjukhus

KONTAKT SKRIV PRENU

ORIGINALSTUDIE

Mödradöd i Sverige: Vården hade många gånger kunnat vara bättre

Lärdomar från 11 års extern kollegial granskning

Charlotta Grunewald, docent, överläkare, Karolinska universitetssjukhuset, Stockholm
charlotta.grunewald@bredband.net

Annika Esscher, med dr, överläkare, Kvinnosjukvården, Akademiska sjukhuset, Uppsala

Ajlana Mulic-Lutvica, med dr, överläkare, Kvinnosjukvården, Akademiska sjukhuset, Uppsala

Lisa Parén, överläkare, Obstetrikern, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg

Sissel Saltvedt, med dr, överläkare, Karolinska universitetssjukhuset, Stockholm

Glädjande nog har mödradödligheten globalt minskat med 44 procent de senaste 25

HUVUDBUDSKAP SUMMARY IN ENGLISH

Arbets- och referensgruppen för mödrarmortalitet inom SEOG/Svensk förening

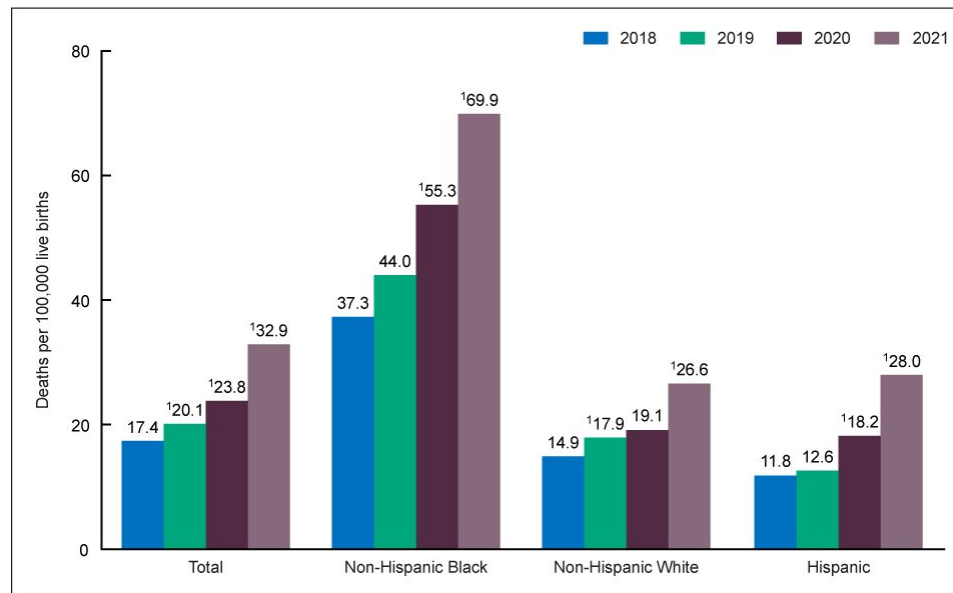
FIGUR 1. Mödradödsorsaker 2007-2017

Antal dödsfall

Orsak	2007	2017
Blödning (27)	~18	~10
Luftemboli (25)	~12	~8
Infektion (25)	~10	~10

Mödrasmortalitet globalt (MMR)

- ▶ Generellt minskad MMR - men ökning t.ex i USA 32.9/100 000
- ▶ Låginkomstområden 430 per 100 000 (Sydsudan 1223/100 000)
- ▶ Orsaker blödning, infektion, preeklampsi och aborter

Läkartidningen

#10-11
2023

Tidskrift från Sveriges läkarförbund • Sedan 1904 • 8 Mars 2023 • vol 120 • 249-308

Fler överlever före vecka 24

- MEN SJUKLIGHETEN ÄR HÖG

Förbättrad överlevnad av för tidigt födda barn - kan medföra etiska dilemman

- ▶ Förändrat omhändertagande av gravida, när, var och hur förlösa?
- ▶ Samråd med föräldrar - aktiva interventioner
- ▶ Övre gräns för abort efter ansökan till Rättsliga Rådet sänkts till 21+6 (praxis)

Läkartidningen

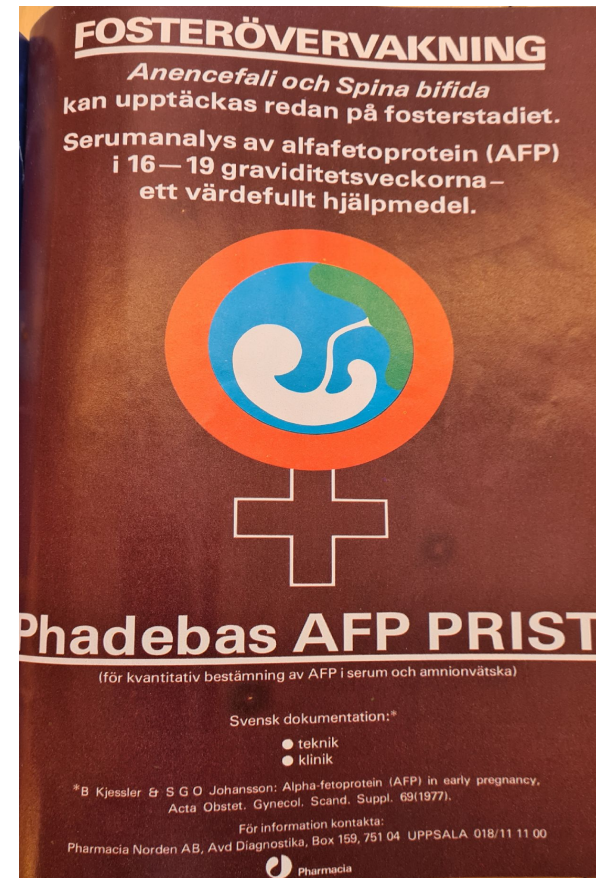
Yläklinik för Sveriges Läkarförbund • Sedan 1906 • 30 Augusti 2017 • vol 114 • 1200 sidor

Tema
Foster-
medicin

Vården av vår
minsta patient
i snabb utveckling

Fosterdiagnostik/fostermedicin

- ▶ AFP i maternellt serum
- ▶ Ultraljud. Avhandling i Lund Ob/Gyn1964 Bertil Sunden
- ▶ Malmömodellen 1970 tal, screening av alla gravida (PH Persson, S Kullander)
- ▶ Kombination med biokemi för riskskattning
- ▶ Invasiva provtagningar, AC, CVB, CC
- ▶ Fetalt DNA i maternellt blod (NIPT)
- ▶ Intrauterina provtagningar/behandlingar

Bertil Sunden - belönad med "professors namn" av regeringen 2013

"on the diagnostic value of ultrasound in obstetrics and gynecology" 1964

Neurosedynkatastrofen

- ▶ *Talidomid* syntetiseras 1954
- ▶ Säljs receptfritt 1959 som sömnmedel, *Contergan*, i Tyskland
- ▶ I Sverige är *Neurosedyn* 1959 receptbelagt och förskrivs bl.a mot graviditetsillamående
- ▶ Tysk barnläkare rapporterar fosterskador efter *Contergan* och australisk obstetriker beskriver fosterskador i Lancet 1961. Läkemedlet dras in omgående i Sverige

Vad hände sedan?

- ▶ Astra skickade varningsbrev till alla läkare i Sverige
- ▶ Medicinalstyrelsen ville inte oroa gravida och avstod information till allmänheten och potentiella användare. Först 3 månader senare allmän information
- ▶ 150 barn föds med missbildade extremiteter i Sverige
- ▶ 7-10 000 totalt i världen
- ▶ Läkemedlet används fortfarande på vissa indikationer

Register och funktioner som initierades

- ▶ Missbildningsregistret 1964 (senare i MFR 1973)
- ▶ Läkemedelsbiverkningsnämnden 1965
- ▶ Läkemedelsförsäkringen 1978
- ▶ Patientregistret 1987
- ▶ Läkemedelsregistret 2005

Barbro Westerholm 1933-2023

Läkartidningen

#50-52
2022

Tidskrift från Sveriges läkarförbund • Sedan 1904 • 14 December 2022 • vol 119 • 1597-1664

TEMA:

Nya vägar till föräldraskap

Utveckling av metoder vid ofrivillig barnlöshet

- ▶ 1982 första IVF barnet i Sverige (1978 i UK)
- ▶ Donation av könsceller eller embryon tillåtet
- ▶ Metoder för bevarande av könsceller/embryon/gonadvävnad utvecklas vilket medför stora möjligheter för fertilitetsbevarande åtgärder
- ▶ 2014 föds i Göteborg första barnet efter livmodertransplantation

Gynekologisk cancer

- ▶ Förbättrad diagnostik - markörer, ultraljud, MR
- ▶ SVF
- ▶ Centralisering av tumörkirugi
- ▶ Målriktad, individanpassad behandling
- ▶ Multiprofessionella konferenser

Cervixcancer - kan det utrotas?

HPV-vaccin, världens andra cancervaccin

Läkartidningen START **AKTUELLT** KLINIK OCH VETENSKAP OPINION LEDIG

AKTUELLT - START **NYHETER** PATIENTSÄKERHET KULTUR KRÖNIKA RECENSION MEDDELANDEN MÄNNISKOR & MÖTEN MINN
KALENDARIUM PODD

SENASTE Om relationer, språk och hur vi blev de vi är ▼ KONTAKT SKRIV PRENUM

NYHETER | INGÅR I: **SPECIAL: ONKOLOGI**

Regionerna laddar för att utrota livmoderhalscancer

I Sverige pågår nu en nationell insats mot livmoderhalscancer, där alla 21 regioner deltar. I det första steget ska yngre kvinnor fångas upp och bjudas in till vaccination.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

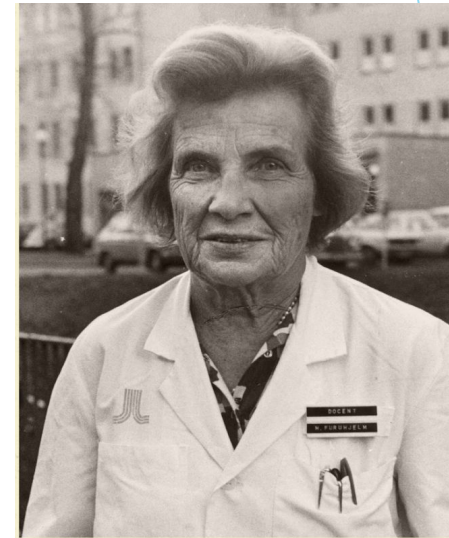
Läkartidningen

Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet • 1918 • 11 nummer • 110 sidor • 100 kr

Omhändertagande vid klimakteriebesvär

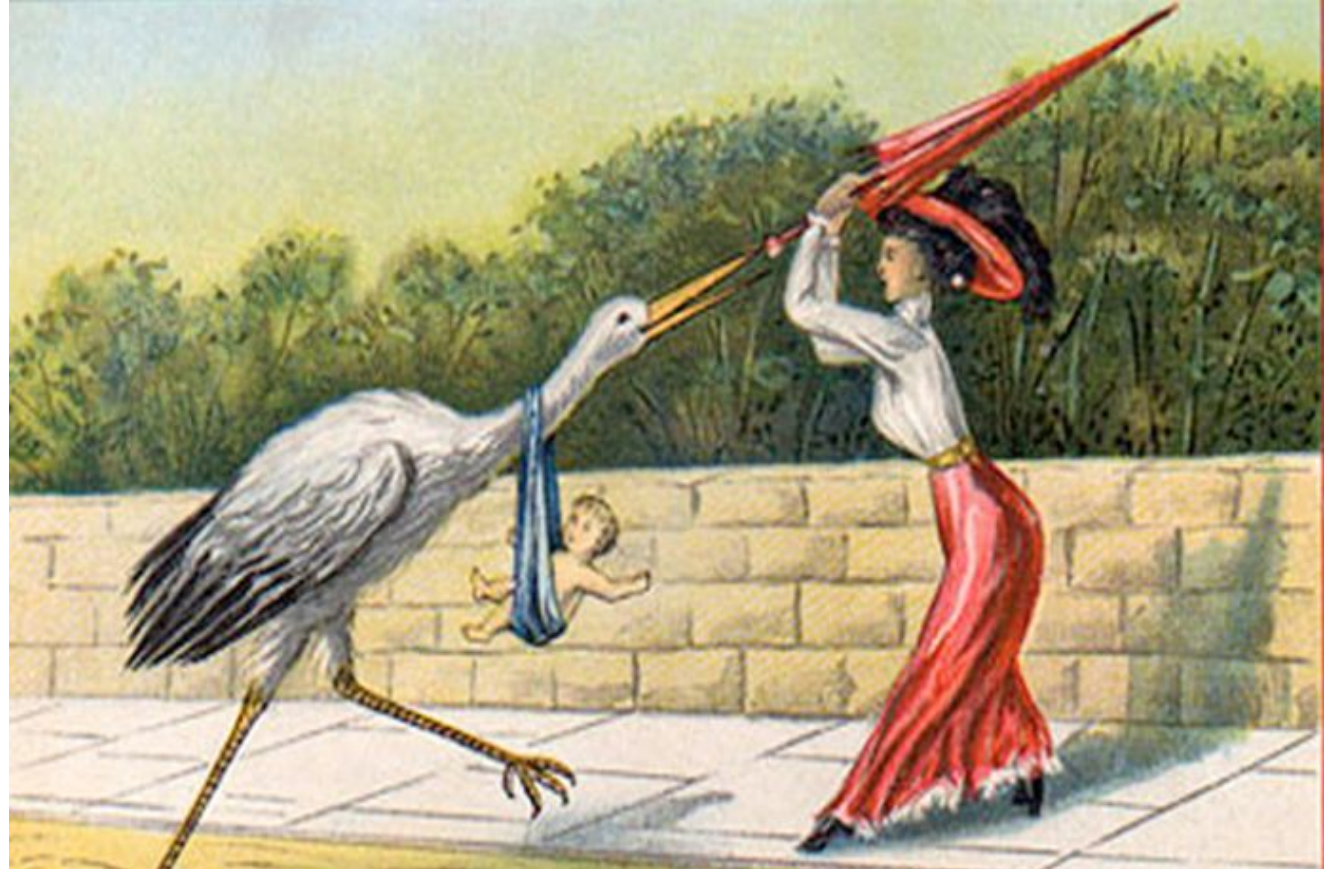
- ▶ Östrogenbehandling ger dramatisk effekt på vasomotoriska besvär. Mirjam Furuholm ”*the grand old lady of gynecology*” började erbjuda östrogenbehandling slutet av 50-talet
- ▶ Under 90-talet ökning av användare från 10 till 55 per 1000 kvinnor. Behandlingsmönstret förändrades påtagligt under 00 tal, till följd av rapporterade risker som till stor del ej kunnat bekräftas. Många underbehandlade
- ▶ Fortfarande stora regionala skillnader i erbjuden vård
- ▶ Typ av vårdgivare och typ av preparat diskuteras

Mirjam Furuholm, 1975. Photo: Leif R Jansson (TT)

Oönskad graviditet-familjeplanering

Utveckling av metoder för familjeplanering

- ▶ P-pillret 60 år i Sverige!
- ▶ Långverkande metoder används mer
- ▶ Individanpassad rådgivning
- ▶ Subvention för unga

Tonårsaborter i Sverige

- ▶ 24.3 per 1000 kvinnor 2008
- ▶ 18.8 per 1000 kvinnor 2012
- ▶ 15.1 per 1000 kvinnor 2014
- ▶ 13.4 per 1000 kvinnor 2016
- ▶ 11.0 per 1000 kvinnor 2018
- ▶ 8.0 per 1000 kvinnor 2022

Svensk abortlag fyller 50 år!

- ▶ Rätt till abort t.om 18+0, även senare om synnerliga skäl så länge fostret ej kan antas viabelt. (SFS 1974:595)
- ▶ Medicinsk abort vanligast (>96%) oavsett graviditetslängd. Metoden en svensk intervention (Bygdeman och Svahn 1985)

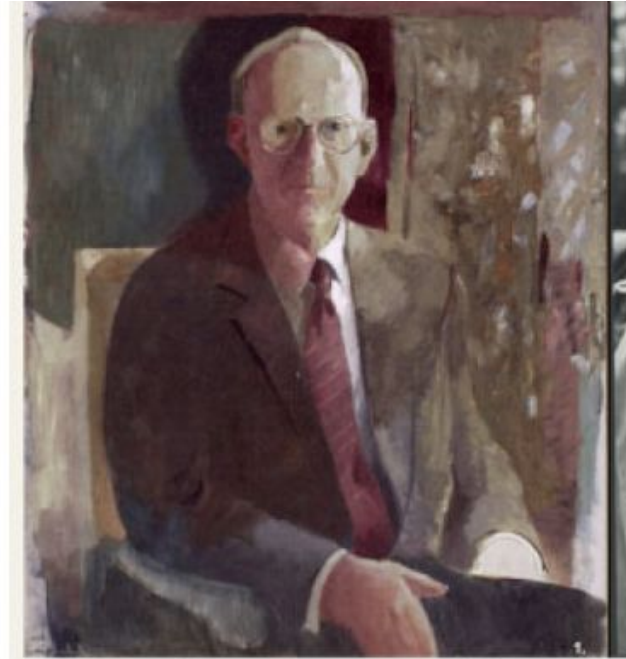

Abortvård - utveckling

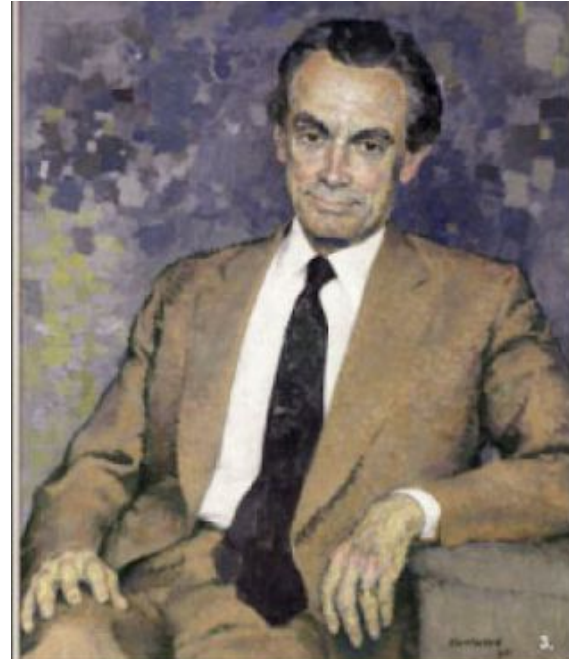
- ▶ Vakuumaspiration sedan 60 talet
- ▶ Prostaglandin från 70 talet - II:a trim abort
- ▶ Medicinsk abort sedan 1992
- ▶ Hemabort (intag av misoprostol) sedan 2004, nu upp till 10 graviditetsveckor
- ▶ Task shifting/sharing - barnmorskor ansvarar för största delen av abortvården

Nobelpris 1982 - ”för upptäckter rörande prostaglandiner”

Bergström, Samuelsson och Vane

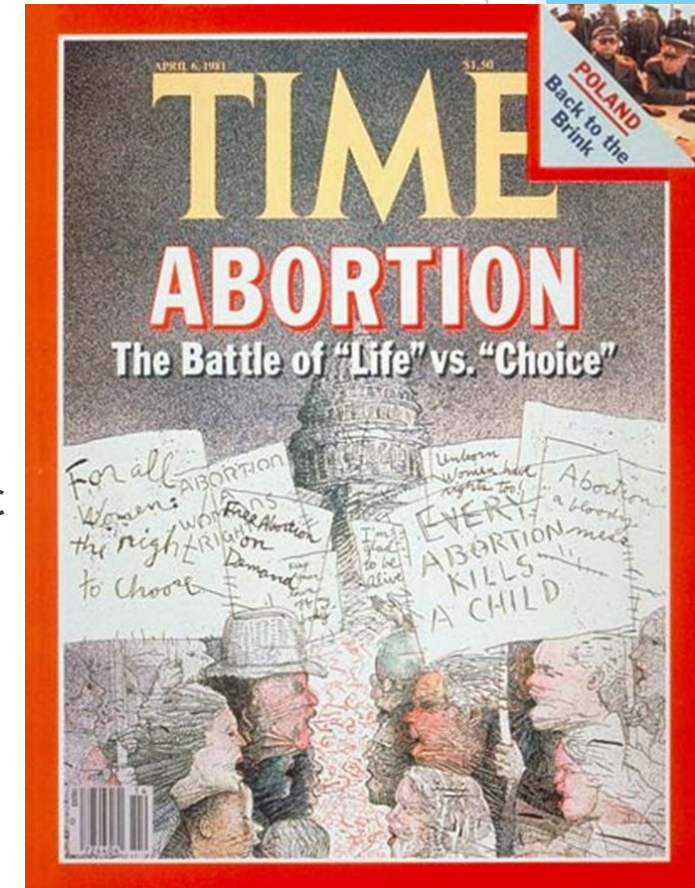
**Bengt Samuelsson portrait by
Ulf Gripenholm (1996)
(credit: Karolinska Institutet)**

**Sune Bergström portrait by
William Fleetwood (1981)
(credit: Karolinska Institutet)**

Framtiden för reproduktiva rättigheter ljus eller mörk?

- ▶ Kvalitetsregister oombärliga men saknas för t.ex abortvård
- ▶ Kvinnors reproduktiva rättigheter ökar på flera håll
- ▶ Dock är det motsatt effekt på många andra håll.
Aborträttighet, assisterad befruktning, preventivmetoder etc
- ▶ Rättigheterna måste alltid bevakas!

Framtid- utmaningar inom vår specialitet

- ▶ Ska specialiteten delas? Gynekologi-obstetrik? Öppen vård slutet vård?
- ▶ Fler subspecialiteter? Fragmentisering?
- ▶ Räcker den kirurgisk träningen? Bara minimalinvasiva ingrepp?
- ▶ Task shifting/sharing av fler uppgifter?
- ▶ Utbildning under hela yrkeslivet, deltagande i kvalitets-säkring
- ▶ Telemedicin?

ST-läkares utbildning viktigt

Tips från coachen

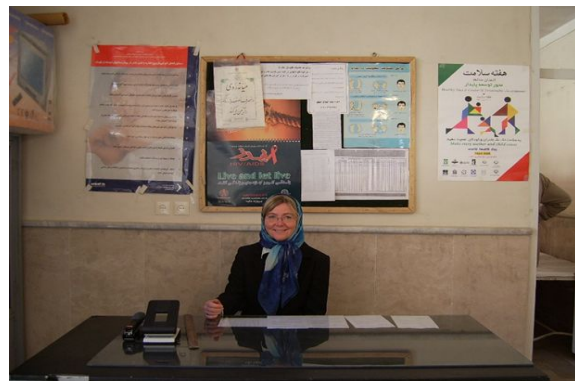
- ▶ Se till att få en god handledning men handled också själv
- ▶ Undervisning ökar den egna kompetensen
- ▶ Ta emot handledning även från andra yrkeskategorier
- ▶ Forska och delta i kvalitetssäkring för ökad kunskap, men på arbetstid
- ▶ Kräv att få delta i alla moment under utbildning
- ▶ Ta tid för etiska reflektioner
- ▶ Res om möjligt, delta i nätverk
- ▶ Läs även skönlitteratur!

Olika förutsättningar för vård

Litteraturtips

- ▶ Drottningens chirurg Agneta Pleijel
- ▶ Skära för sten Abraham Verghese
- ▶ Ciderhusreglerna John Irving
- ▶ Nora eller Brinn Oslo brinn Johanna Frid
- ▶ Livläkarens besök P.O Enquist
- ▶ Läkartidningen

L Marions OGU 2024

lena.marions@ki.se